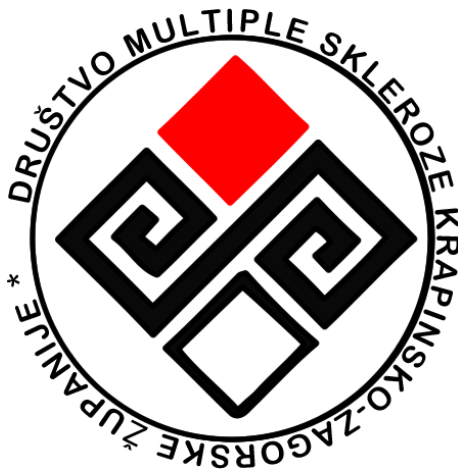

STRATEŠKI PLAN

DRUŠTVA MULTIPLE SKLEROZE

KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE

2021.-2025.

Zabok, rujan 2020.

Sadržaj

1. UVOD.....	3
2. ANALIZA STANJA	4
2.1. O Društvu multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije	4
2.2. Analiza stanja članstva.....	5
2.3. Informiranost, potrebe, interesi i sudjelovanje članova u programima Društva	9
2.3.1. Značaj fizikalne terapije i rehabilitacije	11
2.3.2. Psihološka potpora i savjetovanje	12
2.4. Važnost informiranja kao pretpostavke za uključivanje korisnika	13
2.5. Dosadašnja strateška područja	13
3. SWOT ANALIZA.....	17
4. VIZIJA I MISIJA.....	18
5. STRATEŠKI CILJEVI U RAZDOBLJU 2021.-2025.....	19
6. PRAĆENJE I EVALUACIJA.....	24

1. UVOD

Osobe s invaliditetom čine – prema posljednjim dostupnim službenim podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz 2019.¹ - čak 14,9% ukupnog stanovništva Krapinsko-zagorske županije, što je čini županijom s najvišim udjelom osoba s invaliditetom na području Republike Hrvatske. Glavne usluge za osobe s invaliditetom na području županije su usluge smještaja u institucionalnom obliku skrbi, koje često nisu usmjerene na socijalno uključivanje te je ustanovljeno kako je nužno pružati niz različitih, izvaninstitucionalnih oblika usluga u zajednici. Usluge pomoći i njege u kući, usluge dnevnog i poludnevnog boravka te razne druge aktivnosti nisu dovoljno ili uopće dostupne pa je nužno različitim programima i projektima postići cilj - što duže zadržati oboljele u obiteljskom okruženju.

Planiranje budućnosti Društva multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije za razdoblje do 2025. godine donosi daljnji plan pozitivnih promjena koje se žele ostvariti jer se uspjesi ne događaju slučajno. Strateški plan Društva je nedvojbeno upravo ono oruđe koje pomaže njezinu razvoju i definiranju njezine budućnosti, odnosno njezinog puta kretanja i prioriteta. Strateško planiranje je izuzetno dinamičan i interaktivan proces u koji su svi sudionici/ice uložili svoje vrijeme, iskustvo, znanje, svoje vještine i energiju kako bi proces rezultirao kvalitetnim, objektivnim i ostvarivim dokumentom.

Proces definiranja strategije obuhvatio je tri faze: analizu i evaluaciju dosadašnjeg rada, utvrđivanje vizije i misije te postavljanje strateških ciljeva i prioriteta, uključujući modele praćenja i evaluacije.

U želji da i budući rad Društva okarakteriziraju jasne smjernice, Društvo multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije definiralo je 6 strateških ciljeva i korake djelovanja u njihovom ostvarenju. Ovaj strateški dokument operacionalizacija je vizije Društva kojom se želi unaprijediti položaj osoba oboljelih od multiple skleroze, ali posredno i cjelokupne zajednice.

---

¹ https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2019/05/Osobe_s_invaliditetom_2019.pdf

2. ANALIZA STANJA

2.1. O Društvu multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije

Društvo multiple skleroze Krapinsko zagorske županije je dobrotvorna, humanitarna udruga osnovana radi unaprjeđenja liječenja, istraživanja, rehabilitacije i zaštite osoba oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti koja okuplja svoje članove na čitavom području Krapinsko-zagorske županije. Društvo je nestranačka, nepolitička i neprofitna udruga koja djeluje od 1999. godine kao dio krovne organizacije, danas pod imenom Savez društava multiple skleroze Hrvatske.

Na početku svog djelovanja Društvo se primarno bavilo ostvarenjem financijske pomoći kod kupnje lijekova socijalno najugroženijim članovima i to kroz lokalne donatore poput gradova, općina i privatnih poduzetnika s područja Krapinsko-zagorske županije. Nakon što je Društvo 2005. godine uposlilo stručnu tajnicu okrenulo se i pisanju projekata i programa prema državnim tijelima poput Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, a zapošljavanjem koordinatorice programa i projekata 2017. godine, još se snažnije okrenulo mogućnostima realizacije potreba i projekata i putem drugih institucija koje su davale potpore sličnim organizacijama, poput Nacionalna zaklade za razvoj civilnog društva, poslovnog sektora, a posljednjih godina Društvo je značajno intenziviralo pripreme i prijave, ali i provedbe projekata koji su sufinancirani iz fondova Europske unije.

Sukladno svom Statutu², Društvo multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije definiralo je niz ciljeva svog rada, među kojima je na prvom mjestu primjena i puno poštivanje ciljeva i načela sadržanih u Povelji Ujedinjenih naroda, UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, EU Kodeksa dobre prakse o pravima i kvaliteti života osoba oboljelih od multiple skleroze, Standardnih pravila UN-a, Akcijskom planu Vijeća Europe, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom, UN Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Zakonu o ravnopravnosti spolova, te drugim dokumentima i zakonskim aktima u kojima je obuhvaćena problematika osoba s invaliditetom.

Društvo je kao svoje ciljeve zacrtalo i promicanje punog uživanja ljudskih prava temeljnih sloboda, te djelovanje na izjednačavanju mogućnosti osoba oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti, promicanje invalidnosti kao ljudskog prava te ostvarenje neovisnog življenja oboljelih od multiple skleroze, kao model življenja u zajednici. Među ciljevima Društva navedeni su također i promoviranje principa solidarnosti unutar pokreta osoba oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti, poticanje inkluzivnog obrazovanja i zapošljavanja, zatim poticanje primjene suvremenih tehnologija, primjene univerzalnog dizajna te poticanje zdravih stilova življenja.

Poticanje i iniciranje unaprjeđenja istraživanja, liječenja, rehabilitacije i zaštite osoba oboljelih od multiple skleroze također je jedan od ciljeva Društva, kao i iniciranje i predlaganje nadležnim tijelima mjera za unaprjeđivanje društvenog položaja, ublažavanje negativnih

---

² <http://www.dmskzz.hr/wp-content/uploads/2012/10/Statut-DMSKZ%C5%BD-2015-novo.pdf>

učinaka siromaštva i uloge oboljelih od multiple skleroze i srodnih bolesti te njihove pravne i materijalne zaštite. U svom radu Društvo također provodi organiziranje i poticanje suradnje s vladinim i nevladinim udrugama, ustanovama, sindikatima i političkim strankama, fondacijama i zakladama radi zaštite i unapređivanja položaja oboljelih od MS-a. Nadalje, Društvo je među svojim ciljevima definiralo i uvažavanje pripravnosti na toleranciju, nesebičnost, timski rad i dogovaranje, poštivanje uvjerenja drugih ljudi i pozitivni pristup u rješavanju nastalih problema, potom uspostavljanje partnerskih odnosa s organizacijama koje promiču zaštitu ljudskih prava radi sprečavanja socijalne isključenosti te izgrađivanje partnerskih odnosa kao temelja obostranog uvažavanja udruženih članica, provođenje i financiranje programa i projekata, te jasnog teritorijalnog djelovanja u smislu prikupljanja donacija i financijskih sredstava na županijskom odnosno gradskom području na kojem smo registrirani. Potrebno je svakako spomenuti i osnaživanje ukupne organizacijske strukture, udruživanja i skrbi o informativnoj djelatnosti, financiranju, zakonodavnoj regulativi, zapošljavanju i međunarodnoj suradnji.

Kontinuirano povećanje vlastitog članstva, širenje aktivnosti na sve osobe s invaliditetom (uključujući učenike) te cjelokupnu zajednicu, velik broj zaposlenih kroz programe i projekte usmjerene jačanju organizacije, članstva, potporama osoba s invaliditetom te inkluzija i senzibilizirana javnost rezultati su uspješnosti i prepoznatljivosti. Društvo svojim projektima i programima provodi aktivnosti koje su izašle izvan isključivo članstva kao ciljne skupine. Primjerice, Društvo unatrag nekoliko godina provodi projekte osiguravanja osobnih asistenata za osobe s invaliditetom (financirani iz sredstava MDOMSP i ESF), potom provodi projekte putem kojeg je omogućena podrška psihologa i fizioterapeuta (financiraju MDOMSP i Ministarstvo zdravstva), zatim projekt kojim se daje podrška snaženju i zapošljavanju marginaliziranih skupina (financira ESF). Unatrag 3 godine provode se i projekti kojima se osigurava podrška pomoćnika u nastavi za učenice i učenike u osnovnim i srednjim školama (financira MZO), kao i niz manjih projekata koje su financirali Savez Alpe Jadran, gradovi i općine, a kojima se omogućilo da se psihološka, terapijska i druga pomoć pruži oboljelima od MS i drugim osobama s invaliditetom i u njihovom domu, obzirom da je područje županije ruralnog tipa, s mnogo samačkih domaćinstava i oboljelih osoba koji nemaju mogućnost dolaziti u prostore Društva na različite terapije, radionice i predavanja. Također su u protekle tri godine korisnici institucionalne podrške Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva, čime su ojačani kapaciteti za razvoj i rast organizacije.

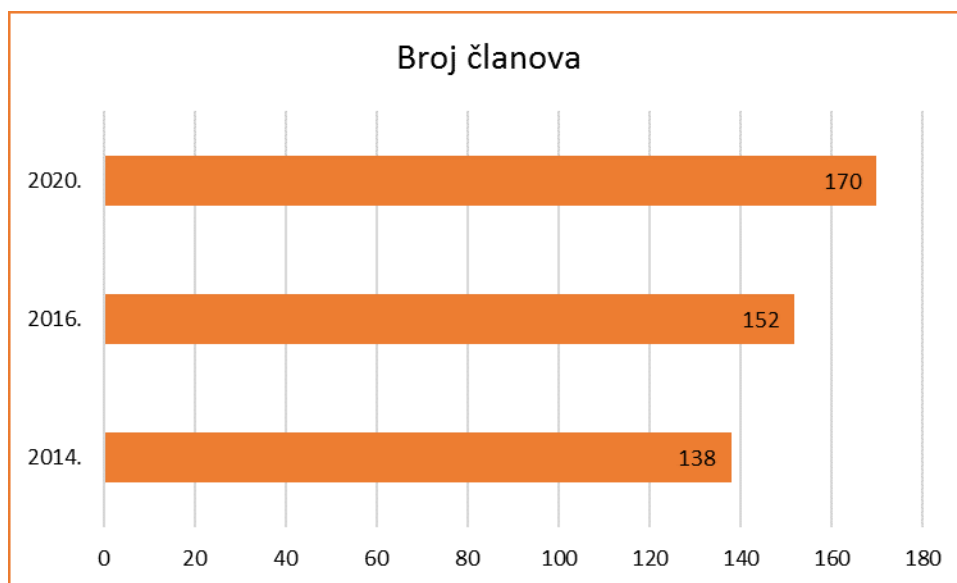
Osim osiguranja izravne podrške kroz različite modele pomoći za svoje članove, Društvo je primjerice, aktivan član Partnerskog vijeća za tržište rada, Savjeta za razvoj civilnog društva Krapinsko-zagorske županije, Koordinacije udruga osoba s invaliditetom Krapinsko-zagorske županije, ima predstavnicu u Savezu društava multiple skleroze Hrvatske te je iznimno aktivno u senzibilizaciji cjelokupne javnosti kada su u pitanju kako osobe s invaliditetom, tako i potrebe razvoja civilnog društva općenito.

2.2. Analiza stanja članstva

Društvo multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije periodički provodi prikupljanje podataka u cilju uvida u stanje na terenu te ažuriranih statističkih pokazatelja o oboljelima od MS-a na svom području nužnih za bazu podataka, koji su posebno bitni kod dizajniranja projekata i programa usmjerenih povećanju kvalitete života oboljelih od multiple skleroze.

Tako je 2014. godine provedena opsežna analiza na ukupno 138 oboljelih s područja županije, od čega su 24,6% bile žene, a 75,4% muškarci. Prema statističkim podacima pak s početka 2016. godine evidentirane su 152 oboljele osobe, dok je u prvoj polovici 2020. godine ukupan broj članova je 170, od čega su 132 žene, a trend rasta broja članova unatrag 6 godina prikazan je u grafikonu 1.

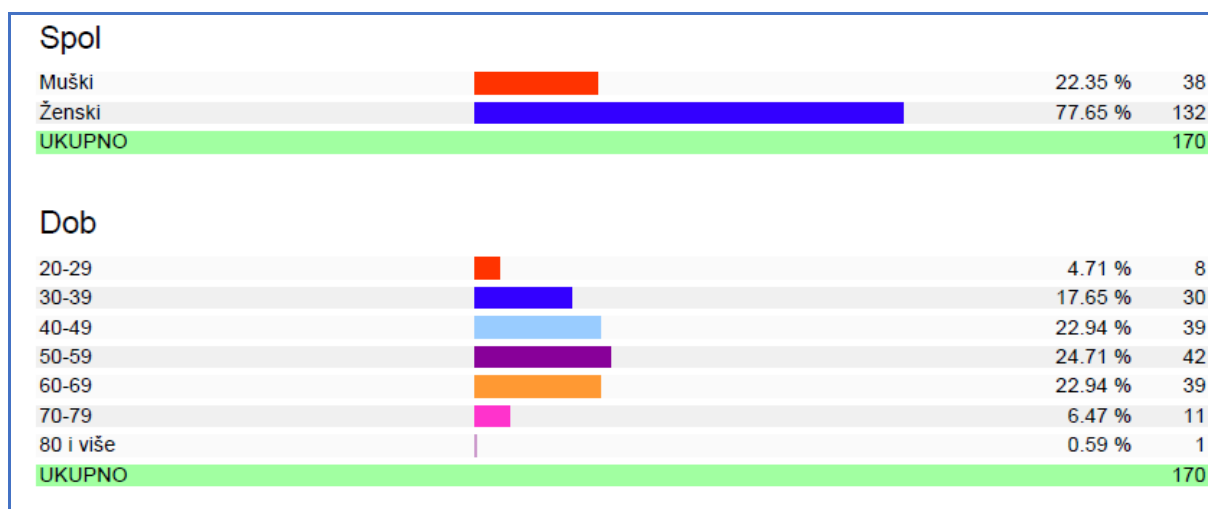
Grafikon 1.: Broj članova (2014. – 2020.)

Izvor: Baza SDMSH; obrada: DMSKZŽ (srpanj 2020.)

Od ukupnog broja oboljelih i dalje znatno veći dio čine žene (77,65%), a gledajući dob oboljelih, i dalje najveći dio čine osobe u dobi od 40 do 59 godina (gotovo 50%). Detaljniji pregled oboljelih prema dobi i spolu prikazan je u grafikonu 2.

Grafikon 2.: Udio oboljelih prema spolu i dobi

Izvor: Baza SDMSH, srpanj 2020.

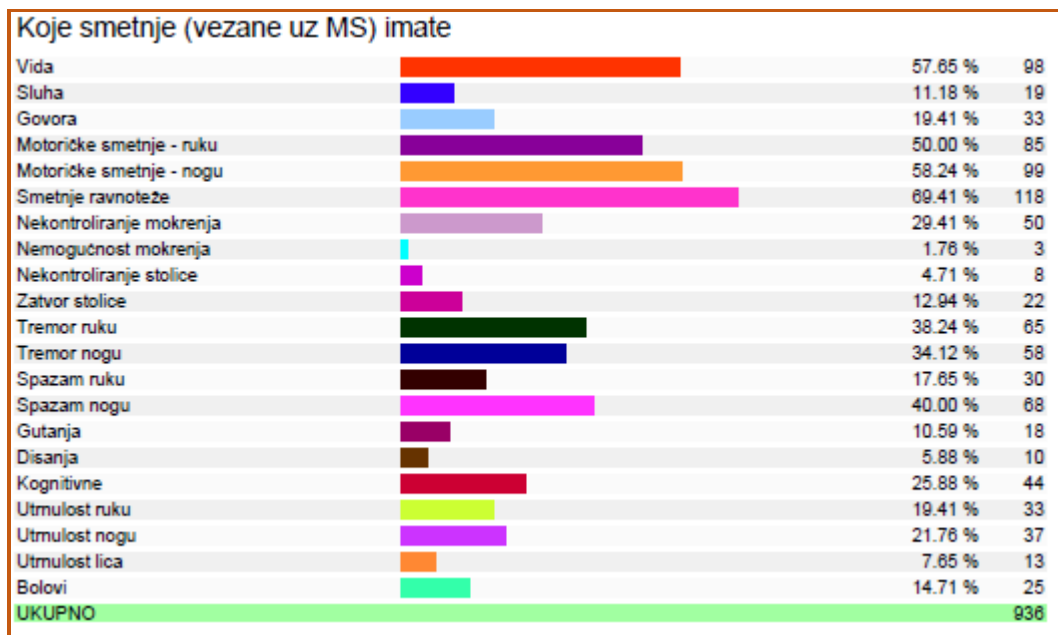
Ispitivanje, odnosno statistički podaci odnosili su se na analizu statusa članova, pa je vidljivo da oko 64% oboljelih živi u prostoru koji je donekle prilagođen njihovoj bolesti, a u slučajevima prostora koji nije prilagođen najčešći su uzroci financijske prirode (15%) te lokacija objekta u kojem žive (8%).

Veći dio anketiranih (79%) izjavilo je da iz stana izlazi svakodnevno, a kod analize obiteljskog statusa iz provedenog je ispitivanja vidljivo da ih je 68% u braku, 16% su samci, a oko 5% razvedeni. U 23% slučajeva oboljeli žive u obitelji koja ima 4 člana, 18% u tročlanom domaćinstvu, a oko 22% u obiteljima s ukupno 2 člana. Čak 31% članova nema djece, 20% ih ima jedno, a 38% dvoje djece.

Kako je pokazalo istraživanje, od anketiranih osoba koje su navele tip bolesti, i dalje se najveći dio (39% od ukupno anketiranih) odnosi na relapsno-remitirajući oblik MS-a, što je ujedno i najčešći klinički oblik koji se prema dostupnim podacima javlja u oko 80% bolesnika. Obzirom da je riječ o prevladavajućem obliku, nužno je podsjetiti da je osnovna karakteristika ovog oblika MS-a zapravo pojava tipičnih kliničkih simptoma multiple skleroze, koji se nakon određenog trajanja povlače - bilo spontano bilo primjenom lijekova. Simptomi se mogu potpuno povući, a funkcija koja je bila oštećena može se potpuno ili djelomično oporaviti. Nastaje remisija. Nakon određenog vremena, koje se najčešće kreće u rasponu od dva mjeseca do dvije godine, javljaju se novi klinički simptomi ili ispadi (*šubovi* ili relapsi), koji se također mogu potpuno ili nepotpuno povući, bilo spontano bilo liječenjem. Podaci ukazuju da je sljedeći prevladavajući oblik bolesti i dalje primarno progresivni (15% od ukupno anketiranih) te sekundarno progresivni 7% anketiranih. Zdravstveni pokazatelji na razini Republike Hrvatske ukazuju da oko 10% bolesnika razvija primarno progresivni oblik multiple skleroze koji karakterizira postupna progresija neuroloških simptoma od početka bolesti. U određenom periodu može nastupiti mirovanje, pa čak i manji oporavak, ali nikada potpuna remisija, a potom bolest ponovno izaziva progresivna pogoršanja naročito motoričke snage donjih udova s posljedicom sve težeg hodanja.

Detektirajući u navedenoj analizi smetnje koje imaju oboljeli, i gotovo 70% anketiranih (odnosno 118 osoba) ima smetnje ravnoteže, oko 58% anketiranih, odnosno 98 osoba ima smetnje vida, a detaljnija analiza smetnji vezanih uz multiplu sklerozu prikazana je u grafikonu 3.

Grafikon 3.: Smetnje vezane uz MS

Izvor: Baza SDMSH, srpanj 2020

Pokazalo se da osobe s invaliditetom u ispunjavanju svojih potreba vrlo često ovise o resursima vlastitih socijalnih mreža u zajednici, pa se različitim projektima nastoji doprinijeti prevenciji institucionalizacije osoba oboljelih od multiple skleroze i povećanju socijalnog uključivanja članova i članica Društva. Pokazalo se da je nužno poticanje razvijanja dopunskih i alternativnih usluga redovnoj usluzi koju pružaju državne institucije, a time osiguravanje podrške članovima i članicama u zajednici u kojoj žive, u cilju njihove što veće samostalnosti i neovisnog življenja. Naime, kako je ustanovljeno, većina osoba s invaliditetom ima izuzetno mali utjecaj na vrstu, kvalitetu i vrijeme pružanja pomoći koja im je neophodna u svakodnevnom življenju. Pokazalo se kako im je, primjerice, pomoć u kući izuzetno značajna potpora za osnaživanje i prevođenje iz pasivnog u aktivan položaj te predstavlja ključni element pokreta za neovisno življenje. Stalnom stručnom podrškom u obitelji, provođenjem psiholoških radionica i savjetovališta izravno se utječe na poboljšanje kvalitete življenja osoba s invaliditetom, povećanje njihovog samopouzdanja te motiviranje na aktivno uključivanje u lokalnu zajednicu.

Kako su upravo povedeni ili projekti čija je provedba u tijeku upravo onaj alat kojim se postižu znatno opsežniji i značajniji pozitivni učinci na članstvo i zajednicu u odnosu na početke rada, ključno ih je posebno naglašavati. Od velike je važnosti i činjenica da Društvo u dijelu projekata provodi vanjske evaluacije, što donosi objektivne ocjene dizajna, implementacije i rezultata projekata i njihovih aktivnosti. Upravo na taj način Društvo tijekom provedbe projekata kvantitativno i kvalitativno mjeri učinjeno i postignuto te jasno dolazi do informacija o tome što je napravljeno uspješno, a što eventualno treba učiniti drugačije. Upravo to omogućava pravovremene korekcije aktivnosti, izbjegavanje istih pogrešaka te – posebno - još kvalitetnije kreiranje i implementiranje novih projekata. U svojim se projektima Društvo bavi pitanjima uzroka i posljedica, a evaluacijama i analizama stječe uvid u to jesu li ostvareni rezultati i koristi za ciljnu skupinu, oboljele od multiple

skleroze, kakav je utjecaj pojedinog projekta na osobe oboljele od multiple skleroze s područja Krapinsko-zagorske županije, koji kao krajnju svrhu uvijek imaju poboljšanje kvalitete njihovog života, upoznavanje s njihovim pravima te njihovom snažnijom uključenosti u život lokalne zajednice, jačanje njihovog samopouzdanja te prevladavanje straha od bolesti i šoka nakon njena dijagnosticiranja.

Kroz nekoliko implementiranih projekata Društvo je barem dijelom provelo aktivnosti čija je svrha održavanje pokretljivosti i odgađanje invalidnosti oboljelih od multiple skleroze s ciljem očuvanja postojećeg stanja i sprječavanja daljnje progresije bolesti, unapređenjem ciljanih usluga te prevencija institucionalizacije.

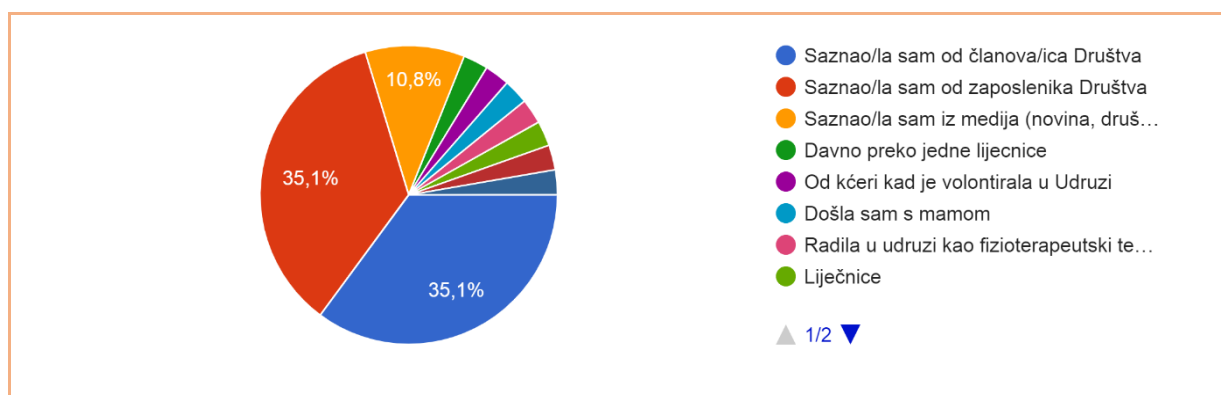
2.3. *Informiranost, potrebe, interesi i sudjelovanje članova u programima Društva*

Za potrebe evaluacije postojećih te razvoj novih programa, projekata, aktivnosti, usluga i sadržaja programa i projekata, Društvo je tijekom prve polovice 2020. godine provelo i online anketiranje dijela članova, a povratni podaci i pokazatelji odnosili su se na usluge i aktivnosti Društva općenito, uz posebne naglaske na aktivnosti i usluge koje provode psiholog i fizioterapeut (grupne i individualne rehabilitacije i savjetovanja).

Anketirane osobe upućene su u obveze koje Društvo – kao organizaciju koja je prikupljala informacije, a koje su uključivale i neke osobne podatke – obvezuje, sukladno Uredbi o zaštiti osobnih podataka te su potvrdili adekvatne privole koje su, na način propisan Uredbom, pohranjene u bazi podataka Društva multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije.

Uzorak ispitanika je obrađen kvantitativno, iz čega je vidljivo da je anketu ispunilo 21,38% ukupnih članova, od čega 83,8 % čine žene. Istraživanje je poslužilo da se dobiju i povratne informacije o tome na koji su način (posebice noviji) članovi došli do informacija o postojanju Društva, iz čega je vidljivo da je preko trećine to doznalo putem već postojećih članova, isto toliko od zaposlenika Društva, a detaljniji pregled prikazan je u grafikonu 4.

Grafikon 4. Način na koji su ispitanici doznali za postojanje DMSKŽŽ

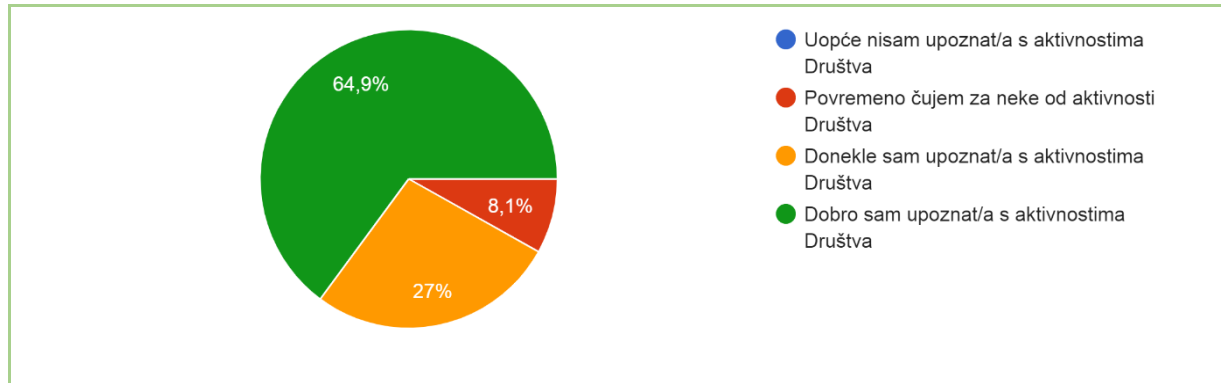

Izvor i obrada: DMSKŽŽ, 2020.

Vrlo važna je povratna informacija od članova i o tome koliko su upoznati o aktivnostima i sadržajima koji se svakodnevno ili povremeno provode. Temeljem dobivenih odgovora

vidljivo je da je jedan velik dio ispitanika (gotovo 65%) dobro upoznat sa svime što se provodi i organizira, dok se nitko nije izjasnio da uopće nije upoznat. Pregled odgovora na ovo pitanje prikazan je u grafikonu 5.

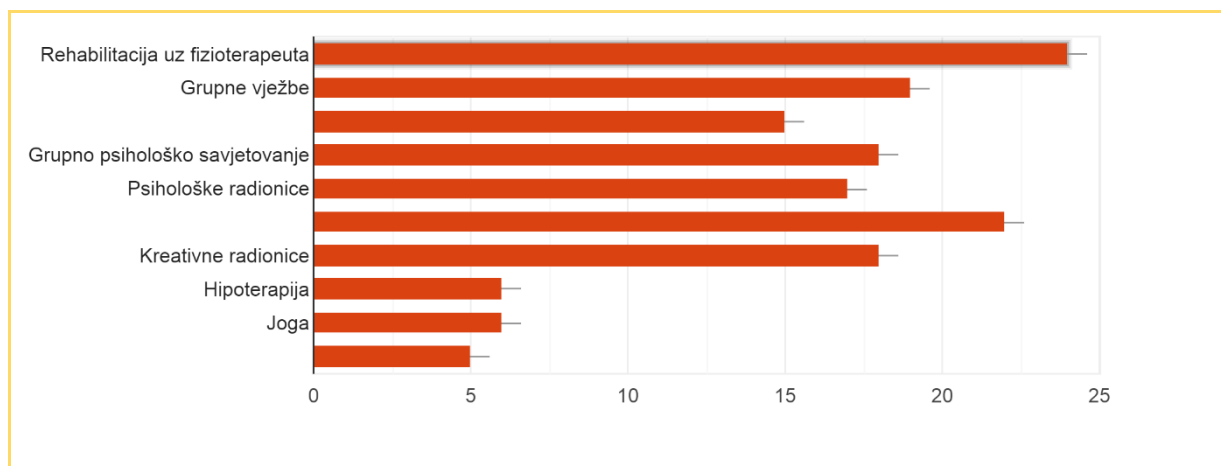
Grafikon 5.: Informiranost članova o aktivnostima i sadržajima Društva.

Izvor i obrada: DMSKZŽ, 2020.

Anketni upitnik sastojao se od zatvorenih i otvorenih pitanja, kako bi se članstvu dala mogućnost da unesu i vlastite prijedloge. U grafikonu 5. su prikazani ponuđeni odgovori vezani uz postojeće usluge i aktivnosti koje Društvo nudi te rezultati nakon provedenog anketiranja, prema postotku ukupnog broja ispitanika koji su potvrdili vlastite potrebe i interese u odnosu na ponuđene aktivnosti.

Grafikon 6.: Usluge i sadržaji koje ispitanici koriste

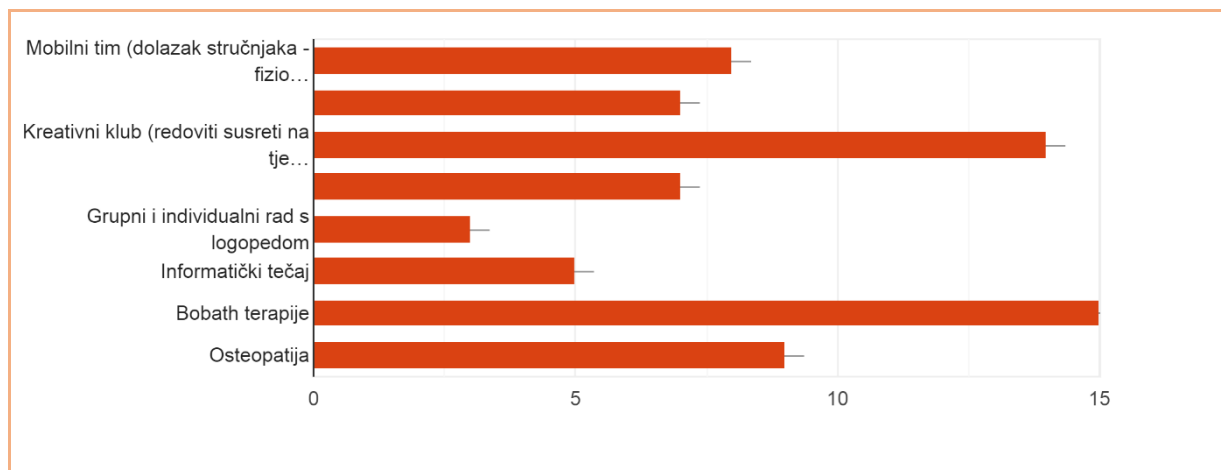

Izvor i obrada: DMSKZŽ, 2020.

I ovo je istraživanje pokazalo da su primarne, odnosno najvažnije usluge one fizioterapeuta i psihologa, odnosno da je za te usluge i aktivnosti najveći odziv. Naime, individualizirana rehabilitacija i psihološka potpora od iznimnog su značaja za oboljele od multiple skleroze, čemu u prilog govore upravo i ovi rezultati.

Nadalje, od ispitanika je dobivena i povratna informacija o novim uslugama i sadržajima koji se planiraju u budućnosti, prikazano u grafikonu 7., iz kojeg je vidljivo kako dominiraju potreba za mobilnim timom stručnjaka (psiholog, fizioterapeut i drugi) što bi omogućilo dolazak u dom korisnika, potom bobath terapije, osteopatija te kreativne radionice na redovitoj bazi.

Grafikon 7.: Interes za novim sadržajima i uslugama

Izvor i obrada: DMSKZŽ, 2020.

2.3.1. Značaj fizikalne terapije i rehabilitacije

Dvije aktivnosti zauzimaju posebno važno mjesto – mogućnost obavljanja individualne / grupne rehabilitacije uz fizioterapeuta Društva i korištenje adekvatnih uređaja te individualna ili grupna savjetovanja uz psihologa Društva.

Zašto je Društvo fokusirano na ove aktivnosti? Fizikalna terapija za osobe s MS-om je usmjerena na povratak u uloge koje osoba obavlja kod kuće, na poslu i u zajednici. Članovi Društva te svi ispitanici u ovoj evaluaciji obavili su kompletne pregleda u medicinskim institucijama, kako bi se odredila područja snage i slabosti. Nakon obavljenih terapija koje članovi povremeno dobivaju putem zdravstvenog sustava te na temelju preporuka, rezultata i uputa, razvija se određeni program vježbanja baziranih na individualnom stanju i postavljenim ciljevima, uključujući i program za kućne vježbe.

Kako je prethodno navedeno, oko 80% ispitanika koristi različite oblike fizikalnih terapija i rehabilitacije koje Društvo nudi, uz napomenu da je broj korisnika daleko veći. Naime, neke od oblika terapije i / ili rehabilitacije koristi velik broj članova Društva, no nisu ispunili upitnike.

Istraživanja su otkrila da ljudi u ranim fazama MS mogu doživjeti promjene u svom hodanju, ravnoteži i disanju. Ako se ignoriraju, ti rani znakovi mogu dovesti do daljnjeg oštećenja. Poznato je da - kada je nekome dijagnosticirana MS, najbolja opcija je početi s fizikalnom terapijom odmah kako bi se poboljšali neki blagi izazovi, a možda i usporila progresija simptoma bolesti. Za nekoga s početkom MS aerobni treninzi su korisni te se preporučaju

traka za trčanje ili bilo koja vrsta stacionarnog bicikla. Nadasve važne su vježbe jačanja, ravnotežu i vježbe istezanja. Kroz individualni pristup temeljen na medicinskoj dokumentaciji, svaki program se temelji na sposobnosti pojedinca i razini tolerancije. Na žalost, kako MS napreduje, može doći do veće nesposobnosti, što se kod pojedinih ispitanika i dogodilo. Aktivnosti se temelje i na istraživanjima u fizikalnoj terapiji koja su identificirala pogodnosti za osobe s MS-om u mnogim područjima nakon završetka različitih vrsta programa vježbanja. Aerobna tjelovježba, korištenjem fitness opreme, kao što je traka za trčanje ili sobni bicikl mogu poboljšati snagu nogu, hodanje i izdržljivosti, ravnotežu i raspoloženje.

2.3.2. Psihološka potpora i savjetovanje

Multipla skleroza je bolest koja uključuje gubitak mijelina, materijala koji pokriva i štiti živce u tijelu središnjem živčanom sustavu. Bez mijelina, živci ne mogu međusobno komunicirati. Simptomi variraju od osobe do osobe, ovisno o tome koji živčani sustav je pogođen, uključujući i strukture koje kontroliraju pokret, osjećaje i mentalne procese. Prema posljednjim dostupnim podacima, depresija pogađa više od 25% osoba s MS-om, što može zakomplicirati početno razdoblje prilagodbe nakon dijagnoze. Suočavanje s izazovima MS može biti teško s vremena na vrijeme, a depresija može značajno utjecati na kvalitetu života. Iz tih razloga, depresiju, ali i sve slične psihološke probleme koje bolest može donijeti, treba uz samu bolest isto tako nadzirati, kao putem zdravstvenih institucija, tako i dodatnom potporom kakva se pruža putem projekata koji se provode.

Kroz individualno savjetovanje pruža se psihološka pomoć i podrška. S osobom se na individualizirani način radi na osnaživanju ličnosti, proradi emocija, prevladavanju gubitka, uključivanju u svakodnevne aktivnosti ili aktivnosti u udruzi, prihvaćanju bolesti i prilagodbi životu sa njom, radu na povećanju motivacije i smanjenju pasivnosti, prihvaćanju odgovornosti za vlastiti život, ublažavanju depresivnih i anksioznih osjećaja, prevladavanju strahova i slično.

Primjerice, u periodu od 01. lipnja 2019. do 31. svibnja 2020. provedeno je 146 individualnih savjetovanja kojima su pristupili članovi Društva i članovi njihovih obitelji te povremeno i zaposlenici Društva, u rasponu starosti od 20 do 70 godina. Neki od njih su se odlučili za jednokratno individualno savjetovanje, dok nekoliko njih redovito sudjeluje u procesu savjetovanja.

Tijekom provedbe redovnih aktivnosti, uočena je potreba za grupnom psihološkom podrškom članovima, tj. za formiranjem grupe podrške koja bi bila vođena i moderirana od strane psihologa, stoga se krenulo u održavanje grupnih savjetovanja. Održan je niz grupnih savjetovanja u sklopu kojih su članovi mogli razmjenjivati svoje osjećaje, iskustva, savjete te međusobno pružati podršku jedni drugima. Na grupnom savjetovanju su članovi iznosili aktualne teškoće i savjetovali se s drugima koji imaju sličan problem. Evaluacija je pokazala (na temelju visokih prosječnih ocjena koje su dali sudionici, $M > 4,66$ za sve tvrdnje) da se sudionicima svidio ovakav način rada i da vole razmjenjivati svoja razmišljanja s drugima, osjećaju se ugodnije i opuštenije nakon nje i željeli bi sudjelovati ponovno. Godišnje se održava i niz radionica kao grupnog oblika psiho edukativnog rada s korisnicima, s različitim

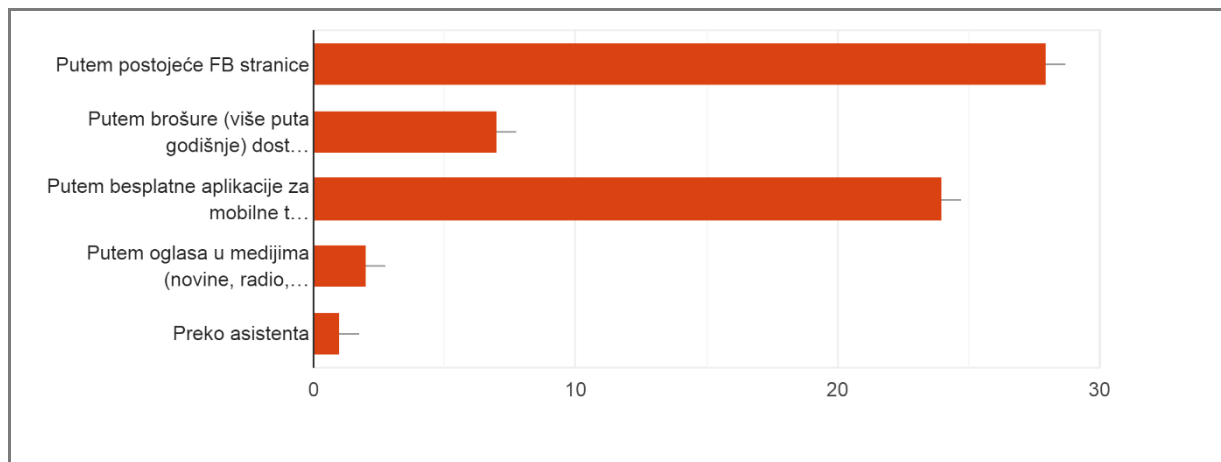
temama te praktičnim vježbama i primjerima. S obzirom na izrazito pozitivan stav i povratne informacije sudionika (prosječna ocjena 4,92) , njihova provedba bi se svakako morala nastaviti i dalje na tematiku prilagođenu potrebama i željama članova.

2.4. Važnost informiranja kao pretpostavke za uključivanje korisnika

Društvo se u svom radu pridržava nacionalnih i europskih odrednica vezanih uz informiranje i komunikaciju osoba s invaliditetom, odnosno osim sadržaja, usluga, novih znanja i vještina, kroz projekte je posredno osiguralo niz informacija važnih za zagovaranje prava osoba s invaliditetom. Društvo se putem različitih kanala komunikacija (osobni kontakti, telefon, mailovi, pošta, društvene mreže, internetska stranica) trudilo osigurati dostupnost primanja i odašiljanja informacija u skladu sa specifičnostima potreba i mogućnosti osoba s invaliditetom, povećati neovisnost u komuniciranju i informiranju osoba s invaliditetom, a time i samostalnost i kvalitetu života općenito, ali i - osigurati razinu svijesti u društvu koja će omogućiti osobama s invaliditetom da ostvaruju svoja prava i sudjeluju u svakodnevnom životu zajednice kao punopravni, aktivni članovi društva.

Putem prethodno navedenog istraživanja prikupljali su se i povratni podaci o tome koji način komunikacije i informiranja im je najoptimalniji, a rezultati su prikazani u grafikonu 8. Ključno je navesti da je čak 86% ispitanika izjavilo da podržava izradu posebne besplatne mobilne aplikacije putem koje bi se, osim drugih sadržaja, sudionici obavještavali o novitetima i terminima raznovrsnih aktivnosti Društva.

Grafikon 8.: Način dobivanja obavijesti

Izvor i obrada: DMSKZŽ, 2020.

2.5. Dosadašnja strateška područja

U prethodnim strateškim dokumentima, u razdoblju od 2012. do 2016. godine Društvo je imalo glavne strateške ciljeve koji su se odnosili na kreativno stvaralaštvo, stručna savjetovališta i edukacije članova te unaprjeđenje i istraživanje novih metoda liječenja.

U okviru kreativnog stvaralaštva, Društvo je definiralo kratkoročne i dugoročne ciljeve. U prvotne spadaju poticanje kvalitetnog provođenja slobodnog vremena korisnika te kreativnog izražavanja korisnika kao i osjećaja ispunjenja, što je u potpunosti ispunjeno i cilj je koji svakako treba biti uključen i u novom razdoblju. Društvo je među dugoročne ciljeve uvrstilo stvaranje prepoznatljivog proizvoda Društva, razvoj njegove internetske prodaje te stvaranje mogućnosti za samofinanciranjem Društva prihodom od prodaje vlastitih proizvoda. Društvo je dio ovih mjera planiralo u okviru projektnog prijedloga koji je uključio i osnivanje socijalne zadruge, koji je ušao u završnu fazu evaluacije, no kako je u međuvremenu natječaj poništen, nije bilo mogućnosti realizirati ga.

Kako je kreativno stvaralaštvo aktivnost koja se redovito provodi i u koju je uključen velik broj članova, a promotivno-prodajne aktivnosti već uobičajene i dobro prihvaćene u zajednici, ovaj smjer vrijedi zadržati i u novom strateškom razdoblju. Svakako treba nastaviti prethodno planirane mjere koje se odnose na stvaranje prepoznatljivog proizvoda, njegovu promociju i – kao zasebnu mjeru - stvaranje uvjeta za ciljne ekonomske aktivnosti koje će se dijelom temeljiti i na tome, odnosno pokretanje socijalnog poduzetništva.

Društvo je u proteklom razdoblju u velikoj mjeri realiziralo i ostvarilo zacrtane ciljeve vezane uz različita savjetovališta i edukaciju svojeg članstva. Društvo redovito analizira potrebe korisnika te sukladno rezultatima razrađuje i ažurira plan edukacije, uz uključenje stručnjaka-specijalista te involviranje članova Društva, odnosno korisnika u Rad savjetovališta i edukaciju članova. Velik dio ovih aktivnosti Društvo je ostvarilo zahvaljujući uspješnim aplikacijama na natječaje sufinancirane s lokalne, nacionalne i europske razine. Time je omogućeno da članovi sudjeluju u edukacijama, omogućena su različita savjetovališta, a kroz odobrene projekte krenulo se i korak dalje – u osiguravanje neophodne pomoći kroz rad osobnih asistenata.

Društvo je zacrtalo i ambiciozan cilj vezan uz unapređenje i istraživanje novih metoda liječenja, koji je uključio analizu lijekova koje članovi troše, povratne informacije djelovanja određenih lijekova kako od samih korisnika tako i od njihovih liječnika, a dugoročno na razini Saveza pokrenuti smanjenje administrativnih i inih prepreka dostupnosti naprednijih lijekova iz područja EU-e u Hrvatsku. U tom četverogodišnjem razdoblju provedeno je nekoliko anketa o korištenim lijekovima, a lobiranje je provedeno putem Saveza, na nacionalnoj razini.

Društvo se intenzivno uključilo u kampanju Saveza društava multiple skleroze Hrvatske³ u traženju izmjena u liječenju oboljelih, a na temelju smjernica koje je izradilo Hrvatsko neurološko društvo, prema zahtjevima Saveza i više od 6000 osoba s multiplom sklerozom. Zahvaljujući ovim zajedničkim naporima, u studenome 2018. uklonjena su tri diskriminirajuća kriterija za liječenje multiple skleroze - dob do 55 godina starosti, trajanje bolesti najmanje godinu dana te dva liječena pogoršanja u dvije godine, a novost je i uvođenje lijeka za liječenje primarno progresivnog oblika multiple skleroze. Hrvatska, pa tako i Krapinsko-zagorska županija, je područje s visokom prevalencijom oboljelih od multiple skleroze, a novi kriteriji omogućuju rano liječenje bolesnika, kojim odmah po postavljenoj dijagnozi bolesti mogu započeti imunomodulacijsko liječenje, čime se i na dugi niz godina može

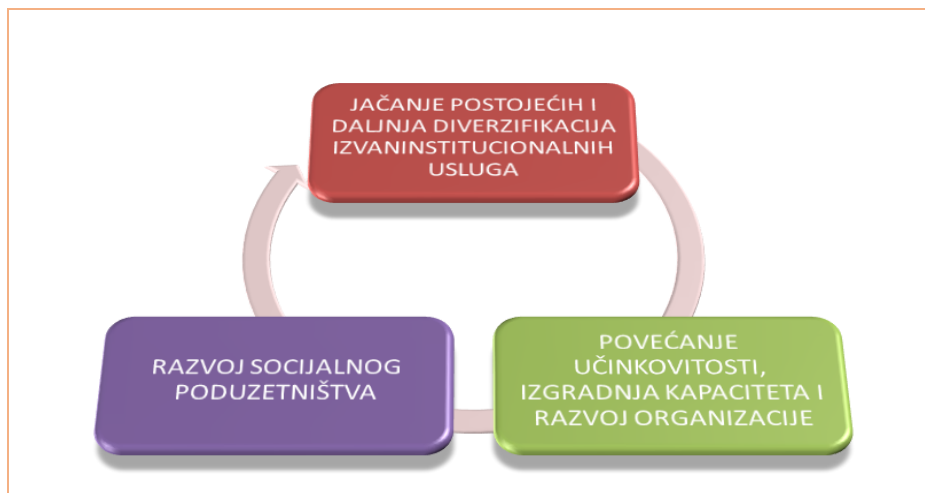
---

³ <https://sdmsh.hr/uklonjena-tri-diskriminirajuca-kriterija-za-lijecenje-multiple-skleroze/>

djelovati na neurološke ishode bolesnika te spriječiti nastajanje nesposobnosti, odnosno invaliditeta.

U prethodne pak četiri godine, od 2016. do 2020. Društvo se orijentiralo na tri glavna strateška cilja, prikazana u grafu 9.

Grafikon 9.: Strateški ciljevi u razdoblju 2016.-2020.

Izvor: DMSKZŽ, Strateški plan 2016.-2020.

Kroz cilj „Jačanje postojećih i daljnja diverzifikacija izvaninstitucionalnih usluga“ Društvo je kroz programe i projekte maksimaliziralo (u okviru postojećih natječaja) prevenciju institucionalizacije kroz jačanje postojećih usluga, a time i osiguravanje njihovih prava na život u obitelji i zajednici. Tijekom navedene četiri godine Društvo je kroz različite projekte educiralo stanovništvo – putem javnih događaja, novinskih članaka, letaka i brošura, radijskih emisija te internetske stranice i društvenih mreža. Nadograđivale su se i provedbe rehabilitacije uz fizioterapeuta Društva, posebice nabavom novih uređaja za fizikalnu rehabilitaciju, ali i nabavkom sobnog bicikla, trake za trčanje te stepera s balans pločom. Provodila su se savjetovališta na kojima su angažirani stručnjaci (neurolozi, urolozi, nutricionisti i sl.), putem projekata osigurani osobni asistenti i pomoćnici u nastavi, ali i brojne druge (povremene) usluge, poput hipoterapije, vježbi u bazenu, Bobath terapije, joge i dr. Unutar navedenog cilja značajnije povećanje dnevnih programa i aktivnosti dijelom je onemogućeno zbog ograničenog prostornog kapaciteta, koji u ovom trenutku ne omogućava organizaciju redovnog polu boravka za korisnike, smještanja novih sprava te uključivanje većeg broja korisnika u individualne rehabilitacije.

U okviru cilja koji se odnosio na jačanje društvenog poduzetništva djelatnici Društva prošli su adekvatne pripreme i edukacije, međutim, tijekom ovog četverogodišnjeg razdoblja otvoren je svega jedan odgovarajući natječaj koji je svojim propisanim indikatorima zapravo doveo do odustajanja od prijave, s obzirom da su se – između ostaloga – tražili konkretni brojevi novozaposlenih osoba, što u ovakva turbulentna vremena Društvo nije moglo posve garantirati, a time se dovesti u situaciju vraćanja bespovratnih sredstava.

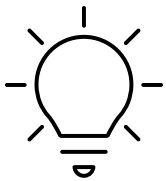

Brojne aktivnosti provedene su u okviru cilja „Povećanje učinkovitosti, izgradnja kapaciteta i razvoj organizacije“. Uz podršku Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva omogućeno je da se dio kapaciteta usmjeri na edukacije, pripremu i provedbu projekata sukladno ciljevima Društva, od lokalne pa do nacionalne i europske razine.

Analizirajući ostvarenje ciljeva u odnosu na prethodne strateške smjernice, vidljiv je značajan rezultat, odnosno postotak realizacije u odnosu na plan, ali pritom je i jasno kako je Društvo bilo ujedno i dovoljno oprezno, uzimajući u obzir analizu okruženja u kojoj radi. Naime, strateško planiranje se u velikoj mjeri oslanja na rezultate analize okruženja u kojem organizacija radi, a na koje ima vrlo malo utjecaja. Različiti faktori iz okruženja, kao, na primjer, demografski trendovi, makroekonomska situacija, politički trendovi, socijalna kretanja i ostalo mogu imati presudan utjecaj na rezultate organizacije, čega su u Društvu posve svjesni pri planiranju daljnjeg razvoja. Konačno, dosadašnje strategije uistinu su bile stvarane radi postizanja kontinuiteta i konzistentnosti aktivnosti organizacije s jedne strane, a s druge pak strane, stalne promjene u okruženju zahtijevaju fleksibilnost te dug period planiranja smanjuje preciznost plana. Upravo zbog toga dobar izbor vremenskog okvira za koji se donosi strateški plan je 3-5 godina te se upravo tako izradila i ova nova strategija. Zbog činjenice da se okruženje stalno mijenja i da je vrlo teško sa sigurnošću predvidjeti buduće događaje, planiranje je kontinuiran proces. Prilagođavanje plana novim uvjetima u okruženju obavlja se svake godine te je Društvo tijekom prethodnog razdoblja izrađivalo godišnje operativne programe.

3. SWOT ANALIZA

U izradi ovog strateškog dokumenta korištena je SWOT analiza, strukturirana metoda planiranja koja se koristi za ocjenu snaga, slabosti, prilika i prijetnji te prepoznaje čimbenike koji pozitivno ili negativno utječu na ostvarivanje razvojnih ciljeva. Analiza na sažet način, temeljen na činjenicama, daje pregled snaga – odnosno resursa općine na koje se Društvo može osloniti u procesu razvoja i koji izravno utječu na uspjeh. Detektirane slabosti u ovoj SWOT analizi ukazuju na vlastita područja i resurse koji usporavaju razvoj. Nadalje, prilike u ovoj analizi podrazumijevaju elemente koji su izvan područja utjecaja Društva, ali koji se mogu iskoristiti u procesu razvoja, dok prijetnje predstavljaju vanjske okolnosti koje usporavaju razvoj.

	SNAGE	DUGOGODIŠNJE ISKUSTVO U RADU S CILJANIM SKUPINAMA, VJEŠTINE U PRIPREMI I UPRAVLJANJU PROJEKTIMA, STRATEŠKO PLANIRANJE, STRUČNI KADAR
	SLABOSTI	NEDOVOLJNA VLASTITA FINACIJSKA SREDSTVA, PROSTORNI UVJETI KOJI VIŠE NISU DOSTATNI ZA SVE USLUGE, OPREMU I BROJ KORISNIKA
	PRILIKE	RAZLIČITI NATJEČAJI NA LOKALNOJ, REGIONALNOJ, NACIONALNOJ I EU RAZINI, SVE SNAŽNIJE SENZIBILIZIRANA ZAJEDNICA
	PRIJETNJE	IZNIMNO DUGOTRAJNO RAZDOBLJE EVALUACIJE I UGOVARANJA PROJEKATA PO NATJEČAJIMA

4. VIZIJA I MISIJA

Vizija Društva multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije je dugoročno, široko definirano usmjerenje, slika i artikulacija željene budućnosti. Ona obvezuje i motivira te predstavlja poželjnu, ali realnu i vjerodostojnu sliku budućnosti Društva koja se može ostvariti uspješnom strategijom. Vizija opisuje budućnost i rezultate koje Društvo želi postići, ona pruža smjer i inspiraciju za određivanje ciljeva.

Društvo koje stvara uvjete i omogućuje dostojanstven život osobama s invaliditetom

---

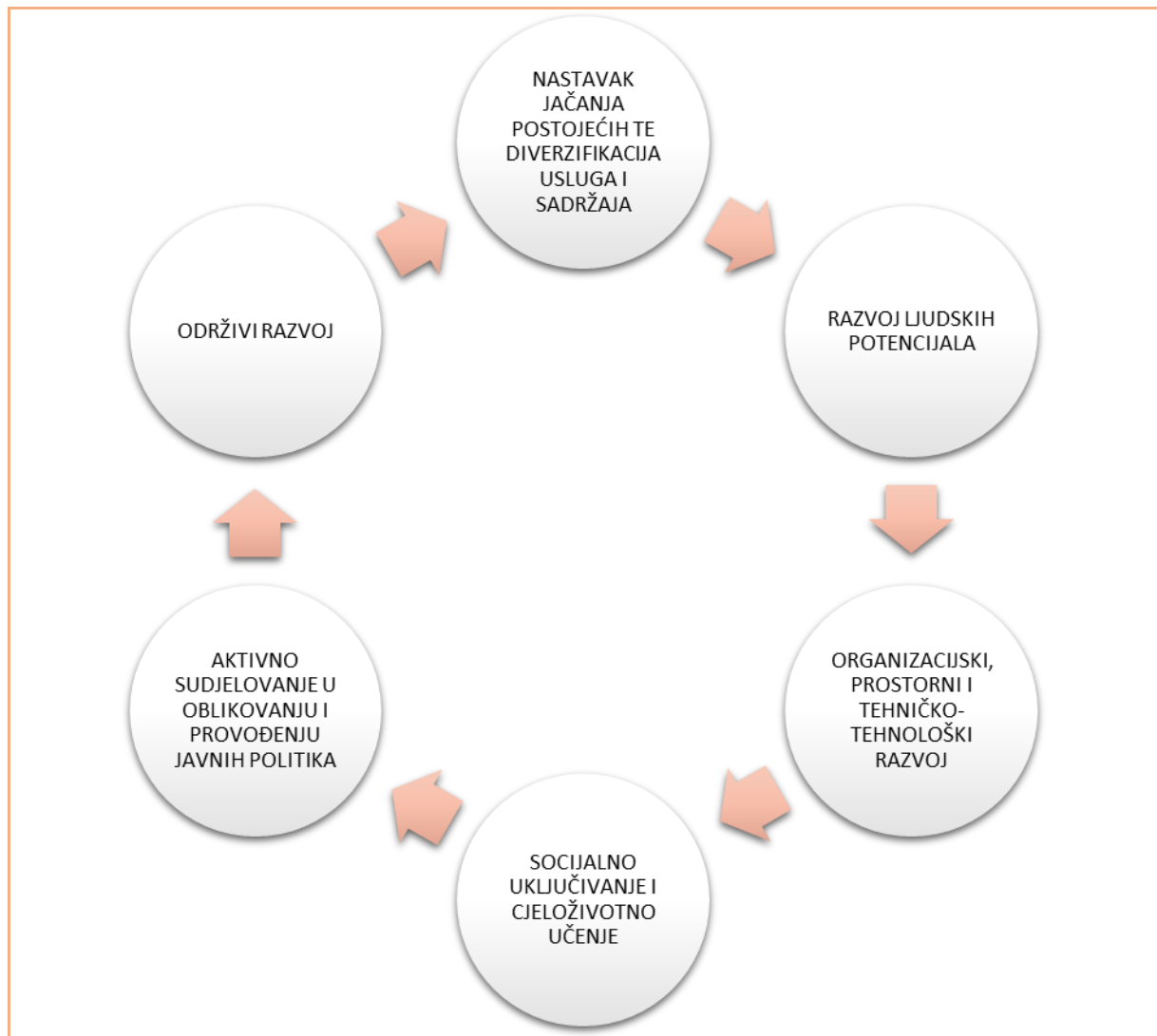
Misija predstavlja svrhu Društva i ono što želi postići, oslikava sve ono po čemu se razlikuje od ostalih. Ona je odraz temeljne svrhe postojanja, iskaz sadašnjeg strateškog položaja, načela djelovanja, kontekst u kojem je oblikovana vizija i u kojem su postavljeni i razvijaju se strateški ciljevi. I u ovom dokumentu, ona sažeto određuje ciljeve u prostoru i vremenu te čini temelj za realizaciju ciljeva i planova.

Doprinijeti kvalitetnom i ravnopravnom sudjelovanju osoba s invaliditetom u svim segmentima društva; aktivno sudjelovanje u društvenoj skrbi radi promicanja, zaštite, poticanja i unapređenja prava i interesa osoba oboljelih od MS-a i ostalih osoba s invaliditetom te očuvanje njihovog dostojanstva

---

5. STRATEŠKI CILJEVI U RAZDOBLJU 2021.-2025.

Strateški razvoj Društva proizlazi iz vizije, definirane tijekom pripreme i izrade strategije, pa stoga predstavljaju glavne pravce njezina ostvarenja. Ciljevi razvoja definirani su tako da su ostvarivi, mjerljivi, s određenim rokom realizacije, jasno formulirani, sveobuhvatni, međusobno harmonizirani te sukladni ciljevima viših razina. Šest definiranih prioritetnih ciljeva razvoja Društva multiple skleroze Krapinsko-zagorske županije su:

CILJ 1	NASTAVAK JAČANJA POSTOJEĆIH TE DIVERZIFIKACIJA USLUGA I SADRŽAJA
Svrha	<p>Svrha je mjera u okviru ovog cilja daljnja podrška procesu prevencije institucionalizacije oboljelih kroz jačanje postojećih te razvoj novih usluga, a time osiguravanja njihovog prava na život u obitelji i zajednici. U cilju ispunjavanja potreba ciljnih skupina, nužno je uvesti i razviti nove usluge, odnosno proširiti postojeće. Deinstitutionalizacija osoba s invaliditetom općenito postaje jedno od nezaobilaznih pitanja i pokazatelj ostvarivanja temeljnog ljudskog prava osoba s invaliditetom te stupnja demokracije i razvijenosti pojedinog društva.</p>
Aktivnosti / Projekti	<p>Individualna i grupna rehabilitacija uz fizioterapeuta</p> <p>Individualna i grupna savjetovališta stručnjaka</p> <p>Osiguravanje usluge osobnog asistenta</p> <p>Razvoj dnevnih programa rehabilitacije i podrške u zapošljavanju za deinstitutionalizirane korisnike i korisnike programa prevencije institucionalizacije</p> <p>Rehabilitacija i savjetovanja putem mobilnog tima</p> <p>Osiguranje pomoćnika u nastavi</p> <p>Omogućavanje komplementarnih metoda zadržavanja i / ili unaprjeđenja postojećeg stanja oboljelih</p> <p>Razvoj projekata koje je moguće sufinancirati iz nacionalnih, fondova Europske unije te drugih izvora</p> <p>Nabava opreme i materijala</p> <p>Edukacija i suradnja s lokalnom zajednicom</p> <p>Informativne i promotivne kampanje</p>

CILJ 2	RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA
Svrha	Snaženje ljudskih potencijala u organizaciji od ključne je važnosti za njezin rast i razvoj, upravljanje i rad s korisnicima. Jedan od važnih aspekta postizanja održivosti u razvoju ljudskih resursa Društva jest izgradnja njihovog kapaciteta kroz obuku, kao i uvid u primjere dobre prakse, što posljedično može dovesti do veće financijske stabilnosti, a time i redovnog funkcioniranja, odnosno pružanja usluga i sadržaja za korisnike, kao i cjelokupnu zajednicu.
Aktivnosti / Projekti	<p>Provedba i sudjelovanje u različitim oblicima edukacija (zagovaranje; pravni i zakonski aspekti; medicinske potrebe i noviteti; javne politike; informatičko-komunikacijske tehnologije; upravljanje projektnim ciklusom i dr.)</p> <p>Priprema i provedba projekata sukladno ciljevima društva (na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini)</p> <p>Razvoj međunarodne suradnje</p>

CILJ 3	ORGANIZACIJSKI, PROSTORNI I TEHNIČKO-TEHNOLOŠKI RAZVOJ
Svrha	Povećanje kvalitete procesa upravljanja, razvoja i komunikacije moguće je nastavkom razvoja modela i metoda rada unutar organizacije, osiguranjem dostatnih prostornih uvjeta, kao i uspostavom adekvatnih tehničkih i tehnoloških rješenja za što kvalitetniji rad.
Aktivnosti / Projekti	<p>Mobilna aplikacija kao model veće komunikacije s korisnicima</p> <p>Proširenje postojećeg prostora</p> <p>Adekvatno opremanje prostora za rad - unutar same organizacije / zaposlenika, kao i za rad s korisnicima potrebnom tehničko-tehnološkom opremom</p>

CILJ 4	SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I CJELOŽIVOTNO UČENJE
<p>Svrha</p>	<p>Kroz aktivnosti, programe i projekte omogućiti proces koji osobama izloženima riziku od socijalne isključenosti pruža mogućnost za stjecanje prilika i resursa nužnih za puno sudjelovanje u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu, kao i za uživanje u životnom standardu i dobrobiti koji se smatraju normalom u društvu u kojemu žive. Posebno mjesto zauzima cjeloživotno učenje, odnosno svaka aktivnost učenja tijekom cijeloga života radi unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja. Ostvariti ciljeve koji pridonose aktivnijoj ulozi pojedinca u društvu, a to su upravo poticanje društvene uključenosti, razvoj aktivnoga građanstva te razvijanje individualnih potencijala pojedinaca.</p>
<p>Aktivnosti / Projekti</p>	<p>Provođenje aktivnosti kojima se ciljanim skupinama omogućava što potpunija integracija u društvenu okolinu</p> <p>Sukladno mogućnostima i ovlastima, osiguravanje individualnog pristupa, tj. uvažavanje individualnih posebnosti i potreba kako bi se osigurao optimalan fizički, psihološki, duševni, socijalni i emocionalni razvoj</p> <p>Suradnja s donositeljima odluka i provoditeljima javnih politika koje se vežu uz socijalnu uključenost</p> <p>Poticanje programa i aktivnosti kolektivne samopomoći</p> <p>Jačanje volonterstva</p> <p>Razvoj društvenog poduzetništva</p> <p>Osnaživanje korisnika i pružanje usluga u lokalnoj zajednici te osnaživanje lokalne pripadnosti</p> <p>Osiguranje unapređivanja znanja i vještina, stjecanje sposobnosti, znanja i kvalifikacija za članove, ostale osobe s invaliditetom te cjelokupnu zajednicu, s naglaskom na osobe koje su u riziku od socijalne isključenosti.</p> <p>Sukladno potrebama i mogućnostima te u pojedinim okolnostima i potrebama tržišta rada, kroz programe i projekte omogućiti formalno, neformalno i informalno učenje i obrazovanje u različitim sektorima i javnim politikama (ljudska prava, zdravstvo, obrazovanje, informacijsko društvo, mediji, kultura, socijalna pitanja, promet i drugo)</p>

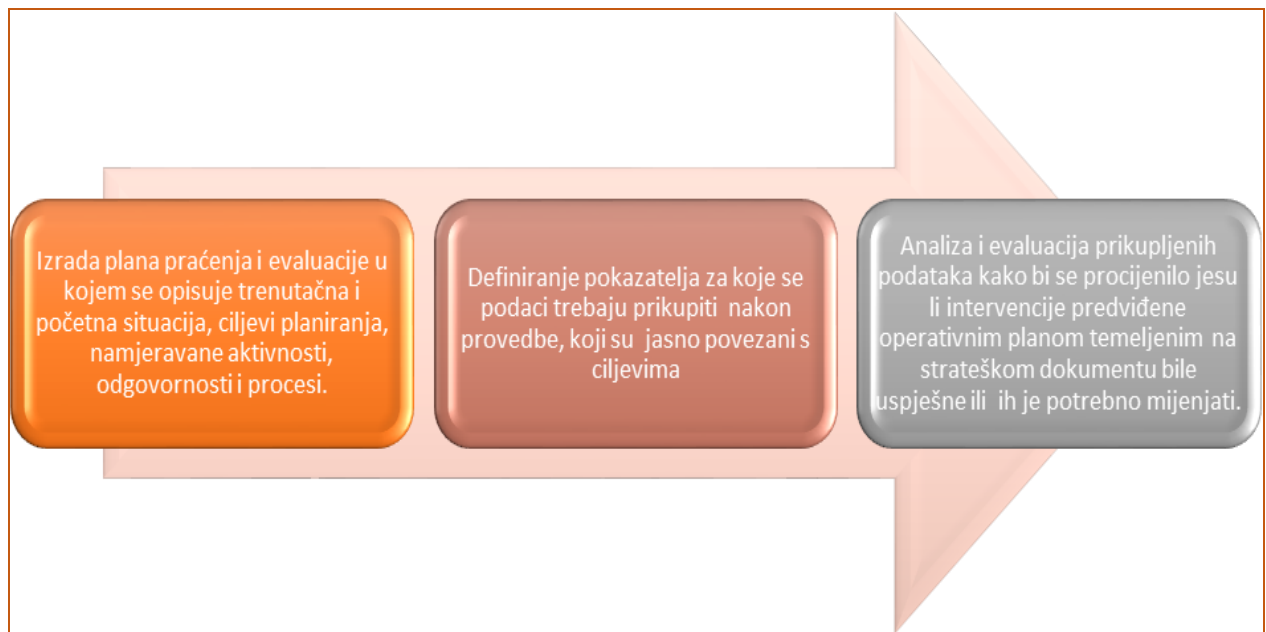
CILJ 5	AKTIVNO SUDJELOVANJE U OBLIKOVANJU I PROVOĐENJU JAVNIH POLITIKA
Svrha	Kao neformalni akter javnih politika, na temelju svojih nadležnosti, interesa i vrijednosti, nastaviti proaktivno sudjelovati u procesu stvaranja javnih politika, odnosno utjecati na oblikovanje i implementaciju rješenja javnih problema koje se tiču ponajprije osoba s invaliditetom i civilnog društva. Nastaviti na različite načine sudjelovati u postavljanju dnevno-političkog reda, upozoravajući na probleme, promovirajući javno političke ciljeve kroz angažman u izboru rješenja problema, osiguravajući specifične informacije i znanje. Nastaviti analizirati javne politike, slijedom čega se uspješnije mogu zagovarati promjene.
Aktivnosti / Projekti	<p>Aktivan rad u radnim skupinama, savjetodavnim i drugim oblicima organiziranog rada kako bi se suimplementirale javne politike, kao i monitorirao i evaluirao proces njihovih implementacija</p> <p>Sudjelovanje u javnim raspravama, posebice onih koje se tiču osoba s invaliditetom i civilnog društva</p> <p>Sudjelovanje u javnom zagovaranju u cilju definiranja problema i mogućih rješenja ciljanih skupina i sektora</p>

CILJ 6	ODRŽIVI RAZVOJ
Svrha	Provoditi aktivnosti i programe na svim razinama, u cilju razumijevanja povezanosti tri temeljne sastavnice održivog razvoja, a to su društvo, okoliš i gospodarstvo. Ravnoteža između sve tri sastavnice i njezina operacionalizacija u praksi osigurava dugoročan razvoj ljudskog društva u očuvanom okolišu, što je posebice važno za organizaciju civilnog društva koja je primarno orijentirana na osobe s invaliditetom.
Aktivnosti / Projekti	<p>U sve postojeće i buduće aktivnosti, programe i projekte te u svakodnevnom radu inkorporirati osnovne smjernice načina rada (smanjenje otpada, korištenje recikliranih materijala, štednja energenata i sl.)</p> <p>Promicanje principa održivog razvoja (važnost okoliša u svim javnim politikama, jednakost i solidarnost, supsidijarnost, racionalna upotreba energije i prirodnih izvora i drugo)</p>

6. PRAĆENJE I EVALUACIJA

Aktivnosti praćenja i evaluacije ovog strateškog dokumenta provodit će se na bazi uvida u realizacije godišnjih operativnih programa, a one će rezultirati podacima o napretku procesa planiranja i učinku zacrtanih ciljeva i predviđenih aktivnosti. Ti će dokumenti pružiti informacije koje omogućuju pravodobno utvrđivanje problema, potencijalnih uspjeha ili potrebe za ponovnim prilagođavanjem.

Grafikon 10.: Koraci i metode praćenja i evaluacije strateških ciljeva temeljem godišnjih operativnih programa

Izvor: DMSKZŽ, 2020.